

și organizarea administrativă și religioasă a lumii miceniene. Volumul se încheie cu un index și cu un tabel al valorii semnelor.

În această prezentare seacă a conținutului n-am putut, în măsura în care am fi dorit-o, scoate în evidență calitățile literare și umane ale cărții. Emoția care străbate în fiecare rând consacrat lui Ventris, scenele de viață universitară engleză, singularitățile unor cariere, portretele unor savanți fac din *Decipherment* nu numai o lectură antrenantă și, în același timp, utilă din punct de vedere științific, ci mult mai mult. Se degajă din ansamblu, fără nici o ostentație, o linie de conduită de o rară delicatețe sufletească și un omagiu adus puterii de cunoaștere a omului și muncii perseverente. Pe fundalul lecției de modestie a vieții lui M. Ventris, cititorul descoperă personalitatea tot atât de puternică, tot atât de pasionată și tot atât de profund și de sincer modestă a lui J. Chadwick.

The Decipherment of Linear B a fost tradusă pînă acum în mai multe limbi europene (germană, franceză, italiană, poloneză, spaniolă). Credem că o traducere românească ar face mari servicii nu numai științei antichității, dar și culturii noastre în general.

I. Fischer

GHEORGHIOS D. BABINIOTIS, Τὸ ῥῆμα τῆς Ἑλληνικῆς, Δομικαὶ ἐξελίξεις καὶ συστηματοποίησης τοῦ ῥήματος τῆς ἑλληνικῆς (ἀρχαίας καὶ νέας), Ατῆνα, Ἑθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Φιλοσοφικὴ σχολή, 1972, 320 p.

Lucrarea profesorului Gheorghios D. Babiniotis, apărută în cunoscuta colecție a Sofiei Saripolu, editată de Universitatea din Atena, cuprinde o cercetare sistematică a structurilor verbului grec, a evoluțiilor acestor structuri și determinarea contribuțiilor acestora în formarea unui sistem.

Subliniem în acest domeniu contribuțiile anterioare aduse, în primul rând, de părintele lingvisticii grecești, Gheorghios Hatzidachis, care a studiat izolat diverse aspecte ale evoluției verbului grec, pe baza metodei de cercetare istorică, iar dintre lingviștii structuraliști amintim pe Mirambel, Hamps, Hutsuda și pe transformaționalistii Warburton (1966–1970) și Mathews (1967). Dar studiile mai sus amintite, deși reprezintă contribuții pozitive în domeniul cercetării verbului grec, au dezavantajul că nu tratează verbul grec în toată evoluția sa.

Aceste studii se deosebesc de lucrarea de față prin faptul că sînt fie exclusiv diacronice (Hatzidakis), fie exclusiv sincronice, adică nu au în vedere — cu excepția lui Hatzidakis — decît verbul din limba greacă modernă. Autorul remarcă faptul că verbul din greaca veche, care continuă în greaca modernă, nu a fost studiat suficient sub aspect sincron. Acest fapt determină pe autor să întreprindă o analiză sincronică a celor două sisteme verbale ale limbii grecești și să supună unei cercetări sincronice și diacronice evoluțiile de structură ale sistemelor verbale ale limbii grecești vechi și moderne, condițiile în care acestea au luat naștere și să insiste asupra evoluției specifice urmată de greaca modernă. Analiza sincronică constituie o premisă indispensabilă pentru conturarea unei concepții clare cu privire la elementele care au participat la evoluția structurii verbului de fiecare dată, iar cercetarea diacronică face posibilă legătura și compararea limbii grecești noi cu fazele ei anterioare și în special cu greaca clasică, lucru ce-și are importanța lui aparte, cînd este vorba de o limbă cu o tradiție îndelungă și o istorie lingvistică foarte complexă (aticismul antic, diglosia modernă etc.). Cercetarea privitoare la limba greacă modernă s-a îndreptat, în mod special, spre sistemul verbal al limbii populare care, de fapt, reprezintă o formă imediată a dezvoltării vorbirii orale, obiectul prin excelență al dezvoltării lingvistice. Așa cum mărturisește autorul, linia urmată a fost aceea de a nu fi tributari unei anumite metode. În fond, autorul a urmat metoda structuralistă cea mai convenabilă pentru obiectul lucrării de față, fără însă să facă abstracție de analiza transformaționalistă, iar în sfera diacroniei a utilizat toate metodele adecvate ale lingvisticii istorice. De asemenea, autorul nu a renunțat să facă apel la principiile lui R. Jakobson, potrivit cărora analiza lingvistică pe bază de perechi opozitive, care-și are aplicație în domeniul fonologic, trebuie să fie extinsă și în sectorul morfologiei, prin aceasta deschizîndu-se noi perspective în studierea morfologiei verbelor grecești. Element caracteristic pentru lucrarea lui G. Babiniotis este tratarea dinamică a elementelor care compun structura verbului. Aceasta impune o revizuire a construcției oricărui sistem de limbă nu numai pe teren sincron unde de facto există, dar, ceea ce este mai important, pe teren diacronic. Cercetarea verbului acoperă — așa cum este de altfel normal — un sector uriaș al gramaticii grecești, ceea ce face să fie imposi-

bilă o studiere exhaustivă a construcției și funcționalității verbului în toate direcțiile; acest fapt a făcut ca studiul de față să se mărginească la structura morfologiei verbului grec vechi și nou.

Spre deosebire de studierea categoriei „nume”, care poate fi socotită soluționată în momentul de față, datorită contribuțiilor lui H. Seiler (1958), G. Kurmulis (1964 și 1968), categoria verbului nu a fost tratată în amănunțime.

În capitolul I, „Analiza structurală”, autorul întreprinde analiza structurii sistemelor verbale din greaca veche și în continuare din greaca modernă. La baza analizei stă ideea că fiecare tip verbal este considerat drept o succesiune de unități relevante sau irelevante din punct de vedere fonetic și care reprezintă unul sau mai multe morfeme. După analiza în elemente componente indirecte se deduce că fiecare tip verbal este în mod obligatoriu compus din două unități, din temă și desinență, care mai departe sînt compuse dintr-un număr de unități. Dintre acestea cele reprezentate de temă sînt purtătoarele sensului principal al verbului, iar cele reprezentate de desinență corespund categoriei gramaticale. Fiecare dintre morfemele gramaticale constă dintr-o opoziție bilaterală morfematică, adică din două morfeme numite alomorfeme, deosebite între ele. Această ordonare pe categorii formează pentru verbul grec cel mai important punct al analizei în elementele indirecte, fiindcă aici se produce diferențierea tipurilor verbale la nivel de morfeme. Este vorba despre un sistem de antiteze pe care se bazează ordonarea sistemului verbului grec, adică organizarea variatelor forme pe unități în structuri (δομά).

În capitolul II se face comparație între sistemul grec vechi și cel nou pe baza analizei sincronice precedente. Din această analiză rezultă că cele două sisteme se prezintă asemănătoare la nivel morfematic, dar se deosebesc esențial la nivel submorfematic.

În capitolul III sînt examinate sistemele și evoluțiile cele mai importante ale structurii verbului grec, ce caracterizează trecerea de la verbul din greaca veche la forma lui ca sistem din greaca modernă. În cadrul paragrafului 2 din acest capitol, este studiată problema augmentului și a reduplicării verbului din greaca veche. În acest sens, ceea ce ni se pare interesant, este propunerea unei noi teorii privind geneza și funcționarea acestor elemente în sistemul limbii grecești vechi. După opinia lui G. Babinotis geneza augmentului și a reduplicării în sistemul verbal grec a fost impusă de o tendință în cadrul limbii, după ce a ieșit din uz legea limitării accentului pe ultimele trei silabe. Această lege avea în vedere consfințirea unui sistem unitar de accentuare prin întărirea poziției accentului pe silaba penultimă, cu excepția cazurilor cînd se opunea cantitatea silabei finale. Potrivit acestei tendințe formele accentuate pe penultima silabă ca *φέρων, *φύγες, *γράφει, *παίσει, trebuiau să echivaleze sub aspectul accentului temele formate din trei silabe ca *λάμβανον, *κόμισα, *πεπαίδευκα prin retragerea accentului pe silaba a treia. Acesta este scopul întrebuirii augmentului și reduplicării prin care se obține augmentarea temei cu un timp sau cu o silabă și, prin aceasta, „isotonia”: *φέρων, *φέρων, *φύγες) *έφυγες; *γράφει) *έγραψε; *λύκας) *λέλυκα; *δώρα) δέδωκα. Ceea ce trebuie subliniat este faptul că augmentul și reduplicarea sînt elemente care au fost create sau utilizate în greaca veche ca elemente de sprijin ale accentului. În timp ce metoda istorică, deși recunoaște o relație strînsă între reduplicare și augment, în anumite forme ca έζωμαι, έκτονα, έπτυνμαι, έρρόηκα, în cazurile de reduplicare atică — care este în fond o reduplicare cu augment (ήγαγον, άκήκοα, δλωλα) — aceste două elemente (augmentul și reduplicarea) sînt socotite diferite, independente în ceea ce privește proveniența și funcția și nu se face nici o clarificare a raportului dintre ele; pe baza tezei prezentate de G. Babinotis, augmentul și reduplicarea sînt considerate avînd aceeași funcție comună, adică servind accentuarea silabei a treia. Din această înrudire a lor au rezultat aoriste cu reduplicare și perfecte cu augment, iar evoluția acestora a creat o luptă între formele vechi și cele noi. Urmarea acestei lupte este crearea unor subsisteme, ca de pildă aoriste cu reduplicare față de aoriste cu augment și perfecte cu reduplicare și augment (reduplicarea atică).

Autorul propune o nouă interpretare privitoare la întrebuiri augmentului în limba eposurilor și anume susține teza că în cuprinsul eposurilor se face o întrebuiră regulată a augmentului silabic accentuat, în timp ce augmentul silabic neaccentuat nu este atestat în mod regulat. Această situație este tulburată totuși de unele reguli de natură metrică; punctul de vedere susținut de autorul lucrării este întărit mai departe prin elemente statistice extrase din 100 de versuri din 14 cînturi (și anume cînturile A, B, Z, Θ, Σ, X, Ω și α, β, ζ, θ, σ, χ, ω).

Iar dacă acest punct de vedere se impune, atunci situații ca οἶδον τε φανεον (σ 68) sau πάσσονα θῆκεν (θ 20) în care, de cele mai multe ori se întrebuirăză tipul verbal fără augment, alegerea între tipurile cu augment sau fără fiind considerată liberă, trebuie corectate în τ'έφανεν, πάσσον' έθῆκεν, fapt care are o importanță aparte în fixarea stadiului primar al limbii eposurilor.

Dintr-un unghi nou de vedere este privită și accentuarea imperativului care se abate de la accentuarea celorlalte forme verbale. Un deosebit interes prezintă problema accentuării

formelor bisilabice ale imperativului aor. 2, care este lămurită astfel: după predominarea legii trisilabice și înainte de faza augmentului, formele, * $\lambda\alpha\beta\epsilon$, * $\gamma\acute{\epsilon}\nu\omicron\nu$, * $\beta\acute{\alpha}\lambda\epsilon$ reprezentau atât indicativul ($\epsilon\lambda\alpha\beta\epsilon$, $\epsilon\gamma\acute{\epsilon}\nu\omicron\nu$, $\epsilon\beta\alpha\lambda\epsilon$) cît și imperativul ($\lambda\alpha\beta\acute{\epsilon}$, $\gamma\acute{\epsilon}\nu\omicron\upsilon$, $\beta\acute{\alpha}\lambda\epsilon$). Așadar, s-a produs o diferențiere de accent prin accentuarea cu ascuțit pe ultima silabă a formelor de imperativ: $\lambda\alpha\beta\acute{\epsilon}$, $\gamma\epsilon\nu\acute{\omicron}$, $\beta\alpha\lambda\acute{\epsilon}$. Prin crearea însă a augmentului, care a urmat, formele de indicativ au luat forma: $\epsilon\lambda\alpha\beta\epsilon$, $\epsilon\gamma\acute{\epsilon}\nu\omicron\upsilon$, $\epsilon\beta\alpha\lambda\epsilon\nu$, iar cele de imperativ au retras accentul cu excepția citorva forme ca $\lambda\alpha\beta\acute{\epsilon}$, $\epsilon\acute{\upsilon}\rho\acute{\epsilon}$, $\acute{\iota}\delta\acute{\epsilon}$, care au păstrat multă vreme vechea accentuare pînă într-o epocă mai nouă, cînd unele din verbe au schimbat accentul: $\acute{\iota}\delta\epsilon$, $\lambda\acute{\alpha}\beta\epsilon$.

În capitolul IV este pusă problema unificării conjugărilor. În mod mai special este supusă cercetării unificarea dinamică a conjugărilor, prin care se înțelege o tendință de reconstruire a sistemului în direcția ridicării valorii diferențiale. Este susținută părerea că prin evoluția structurilor nu s-a realizat o unificare totală ci numai parțială a conjugărilor, verbul neo-grecesc încadrîndu-se în două categorii: verbe cu rădăcină consonantică și verbe cu rădăcină vocalică, obținîndu-se unificarea prin tendința impunerii aceleiași forme la toate persoanele prin generalizarea lui *a*.

În capitolul V este studiată trecerea de la verbul din greaca veche la forma sistematică pe care o reprezintă verbul neogrec. Este vorba în primul rînd despre crearea unui timp trecut (praeteritum); față de 15 alomorfie întrebuințate pentru exprimarea timpului trecut în greaca veche, se ajunge la exprimarea trecutului în $\kappa\omicron\nu\nu\acute{\eta}$ numai prin patru alomorfie. Astfel s-a realizat o esențială unificare a structurii sistemului verbal în greaca modernă.

În privința sistemului verbal al limbii grecești vechi, autorul se declară în favoarea codificării verbului pe baza numărului de silabe din temă, adică pe baza isosilabei și a anisosilabei. Aceste distincții diferă de cele făcute în gramatică, fie pentru uzul școlilor, fie în cele științifice, și care se bazează pe accent și terminație. Cît privește verbul neogrec, el este împărțit în două categorii: verbe cu temă consonantică ($\sigma\upsilon\mu\phi\omega\nu\nu\acute{\omicron}\lambda\eta\kappa\tau\alpha$) și verbe cu temă vocalică ($\phi\omega\nu\eta\epsilon\nu\tau\acute{\omicron}\lambda\eta\kappa\tau\alpha$). Fundamentarea verbului neogrec pe antiteza temă consonantică — t. vocalică trebuie caracterizată ca dinamică, adică ca un sistem care tinde să se impună în limbă. Acestei fundamentări i se opune tradiția cultă. Și aceasta pentru că se face o distincție între verbele compuse cu prepoziție, cum ar fi compusele lui $\kappa\rho\alpha\tau\acute{\omega}$, $\epsilon\pi\iota\kappa\rho\alpha\tau\acute{\omega}$, $\pi\alpha\rho\alpha\kappa\rho\alpha\tau\acute{\omega}$ sau $\chi\omega\rho\acute{\omega}$, $\acute{\alpha}\nu\alpha\chi\omega\rho\acute{\omega}$, $\pi\alpha\rho\alpha\chi\omega\rho\acute{\omega}$ și neologismele.

Babiniotis observă (p. 240) că limba populară întrebuințează un număr mic de verbe compuse cu prepoziție și care sînt impuse de tradiția cultă, influențînd în continuare și pe cele simple.

Rezultatul acestor reorganizări poate fi sintetizat astfel:

1. Vechile verbe în - $\mu\iota$ au devenit verbe în - $\acute{\omicron}\nu\omega$, realizîndu-se unificarea terminației conjugării I.
2. Verbele în - $\acute{\omicron}\omega$ au devenit verbe în - $\acute{\omicron}\nu\omega$, realizîndu-se unificarea conjugării a 2-a.
3. Verbele în - $\acute{\alpha}\omega$ și - $\acute{\epsilon}\omega$ s-au unificat, obținîndu-se o isosilabie. Astfel conjugarea a 2-a s-a unificat în greaca modernă și sub aspect tematic a devenit vocalică.
4. Verbe cu temă vocalică ale conjugării I au intrat în conjugarea a 2-a sau s-au transformat în verbe cu tema consonantică ca $\lambda\acute{\upsilon}\nu\omega$, $\kappa\lambda\epsilon\acute{\iota}\nu\omega$ rămînînd în cadrul conjugării I, care sub aspectul temei a devenit consonantică.

Cuprinzătoarea tratare a verbului grec de către prof. Babiniotis, sistematică, clară, deși cu o terminologie pretențioasă, va aduce fără îndoială servicii importante lingvisticii în general.

Maria Marinescu-Himu

PROBLEME DER LATEINISCHEN GRAMMATIK, herausgegeben von Klaus Strunk, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1973, IX + 451 p. (Wege der Forschung, XCIII).

Ideea care a prezidat la alcătuirea volumului este, după părerea mea, cu totul justificată: apar în toată lumea numeroase studii sub formă de broșuri, articole de reviste, pe care nu totdeauna le avem la îndemînă, ba uneori, cu toată existența unor bibliografii dezvoltate, le putem pierde din vedere. De aceea, o culegere de astfel de lucrări, semnate adesea de somități ale științei, dar uneori și de autori care de-abia acum își fac un nume, va aduce servicii mai tuturor specialiștilor. (Volumul conține și o contribuție inedită: *Fonetica și fonologia latină în gramatica școlară*, de Max Mangold.)